

u. fond
na podporu
umenia

Hlavný partner projektu
Fond na podporu umenia

Mládež a knižnice

PhDr. Judita Kopáčiková
Sekcia VK SAK
Staromestská knižnica
riaditel@starlib.sk

Pokrytie knižnično–informačnými službami v SR – dostatočné

- ▶ k 31. 12. 2015 bolo v SR registrovaných 1 625 verejných knižníc a 1 584 školských knižníc na základných a stredných školách, z toho 19 integrovaných s verejnou knižnicou,
- ▶ v porovnaní s rokom 2011 (predchádzajúci výskum čítania mládeže v SR) – zníženie počtu verejných knižníc o 365 a školských knižníc o 405

- využívanie verejných a školských knižníc – odraz čitateľskej a informačnej gramotnosti
- **Čo môžu knižnice ponúknuť mladým ľuďom?**
Verejné knižnice – široký záber (slúžia všetkým občanom) – vzdelávanie, kultúrne vyžitie, relax, trávenie voľného času, informačné služby, možnosť sebarealizácie, vhodné prostredie pre sebavzdelávanie a socializáciu mladých ľudí.

Školské knižnice – užší záber – primárne zamerané na skvalitňovanie výchovno–vzdelávacieho procesu, podporu vzdelávania a sebavzdelávania žiakov a študentov, uspokojovanie ich informačných potrieb a požiadaviek, zvyšovanie ich gramotnosti, ideálna platforma pre socializáciu čítania,

Čo sme chceli zistiť?

- aké je miesto verejnej a školskej knižnice v živote mládeže
- návštevnosť VK a ŠK – ako často a za akým účelom,
- aké služby knižníc využívajú,
- vplyv domáceho prostredia a čítania kníh na návštevnosť knižníc,
- využitie služieb knižníc z dôvodu vzdelávania sa a plnenia školských a študijných povinností
- sú služby knižníc pre vekovú kategóriu 13 – 17 rokov prít'azlivé a užitočné?

Pýtali sme sa na:

- návštevnosť verejnej a školskej knižnice – všeobecne, z hľadiska veku, pohlavia, národnosti, veľkosti mesta/obce, typu školy, vzdelania rodičov, čítania v rodine, fenoménu knihy ako daru v rodine, medzi rovesníkmi, čítania beletrie
- frekvenciu využívania verejnej a školskej knižnice
- čítanie e-knín

- dôvody využívania verejných a školských knižníc
- dôvody a príčiny ich nevyužívania – hľadisko pohlavia, veku, národnosti, veľkosti obce/mesta, typu školy, vzdelania rodičov, vplyv domáceho prostredia – čítanie v detstve, kniha ako dar v rodine, medzi rovesníkmi
- využívanie služieb knižníc na riešenie samostatných zadaní z mimoučebnicových zdrojov

Podrobnejšie: návštevnosť verejných a školských knižníc, frekvencia ich využívania, účel ich využívania, dôvody ich nevyužívania

- ▶ **Verejné knižnice** – z 1654 respondentov navštevuje verejnú knižnicu 29,8 %, nikdy ju nenavštívilo 26,9 %, niekedy navštevovalo ale z nejakého dôvodu prestalo takmer 40 %
porovnanie s rokom 2011 – pokles o 5 %

- ▶ **Školské knižnice** – horšie výsledky: školskú knižnicu navštevuje 18,1 % , nikdy ju nenavštívilo 41,3 % , 29 % niekedy navštevovalo, ale z nejakého dôvodu prestalo, 11 % uviedlo, že nemajú školskú knižnicu
porovnanie s rokom 2011 – pokles takmer o 3 %

➤ Hľadisko pohlavia:

návštevníci verejnej knižnice (493) – 66,1 % dievčatá, 33,7 % chlapci, **nikdy nechodili:**

17,3 % dievčatá, 36,7 % chlapci, prestali chodiť: **52,6 % dievčatá**, 47,3 % chlapci

návštevníci školskej knižnice (299) – 60,2 % dievčatá, 39,8 % chlapci; **nikdy nechodili: 42 % dievčatá, 58 % chlapci**, prestali chodiť: 55,2 % dievčatá, 44,6 % chlapci

➤ **Hľadisko veku:**

návštevníci verejnej knižnice – najlepšie 14 (36,9 %), 15 (35,2 %) a 13-roční (34 %), nikdy nechodili: 15 (36,4 %) a 17-roční (31,1 %), prestali chodiť: 16 (45,4 %), 13 (41,6 %) a 17-roční (40,5 %)

návštevníci školskej knižnice – najlepšie: 15 (20,5 %), 14 (19,5 %) a 17-roční (18,1 %); nikdy nechodili: 16 (48,2 %) a 17-roční (46,1%); prestali chodiť: 13 (39,4 %) a 15-roční (35,2 %)

➤ Hľadisko typu školy:

návštevníci verejnej knižnice:

najlepšie: gymnazisti – „až“ 40 % navštevuje verejnú knižnicu, až 57 % nie (nikdy alebo už nie)

slabé prepojenie školy (samostatného učenia sa a využívania informačných zdrojov v samostatných zadaniach) a využívania knižnice

▶ **návštevníci školskej knižnice:**

najlepšie: gymnazisti – 25,3 %

najhoršie: žiaci OU a SOŠ – 12 %

žiaci ZŠ – 19,1 %

nikdy nenavštívili: gymnazisti – 47,2 %, žiaci
OU a SOŠ – 49 %, žiaci ZŠ – 32,8 %

už nenavštevujú: gymnazisti – 21,3 %, žiaci
OU a SOŠ – 23,7 %, žiaci ZŠ – 36,6 %

➤ **Hľadisko veľkosti sídla:**

verejné knižnice – najviac návštevníkov – mestá od 5 000 do 49 999 obyvateľov (36,5 %) , tu je i najmenej tých, ktorí knižnicu nikdy nenavštívili (21,2 %), ale najviac tých, ktorí ju prestali navštevovať – 41,6 %, mestá nad 50 000 obyvateľov – 32 % návštevníkov

- ▶ **školské knižnice – najviac návštevníkov – mestá od 5 000 do 49 999 obyvateľov (20,8 %) a obce do 999 obyvateľov (20,7 %); nikdy nenavštívili: obce od 1 000 do 4 999 obyvateľov (43,8 %) a mestá nad 50 000 obyvateľov (47,2 %), prestali navštevovať: obce od 1 000 do 4 999 obyvateľov (32,7 %) a mestá nad 50 000 obyvateľov (28,3 %)**

- **Čitateľská aktivita (čítanie beletrie) a návštevnosť verejnej knižnice:**
 - z celkového počtu návštevníkov verejnej knižnice (493) beletriu číta 48,3 %, výnimočne 31,6 %, **nečíta len 14 %;**
 - z tých, ktorí do verejnej knižnice už nechodia (656) číta takmer 36 %, nečíta takmer 40 %
 - z tých, ktorí nikdy do verejnej knižnice nechodili číta len takmer 14 %, **nečíta až 41,3 %**

- **Čítanie beletrie a návštevnosť školskej knižnice:**
 - čitatelia beletrie**
 - **51,8 % z celkového počtu 299 návštevníkov** školskej knižnice
 - 30,8 % tých, ktorí už nechodia
 - 24,7 % tých, ktorí nikdy nechodili
 - nečitelia beletrie**
 - 22,1 % z návštevníkov
 - 38,1 % tých, ktorí už nechodia
 - **47,3 % tých, ktorí nikdy nechodili**

- **Čítanie e-kníc a návštevnosť knižníc**
žiadny podstatný vzájomný vplyv, ponuka e-kníc obmedzená, požičiavanie e-kníc – obmedzenia z autorského zákona

- **Frekvencia využívania verejnej knižnice**
najvyššie hodnoty: aspoň raz za mesiac – z celkového počtu (1 654 respondentov) – 12,2 %, z pravidelných návštevníkov (493) – takmer 41 %;
aspoň raz za štvrt'rok: 6,6 % a 22,1 %;
veľmi nízke hodnoty: viackrát za týždeň (0,9 % a 2,8%) a raz za týždeň (2,9 % a 9,7 %)

- Frekvencia využívania školskej knižnice **najvyššie hodnoty: aspoň raz za mesiac** – 6,1 % zo všetkých, 33,4 % z pravidelných návštevníkov;
aspoň raz za štvrt' rok – 5,1 % zo všetkých, 28,1 % z pravidelných návštevníkov; opäť nízke hodnoty pri frekvencii viackrát za týždeň a aspoň raz za týždeň **kritický stav prepojenia vzdelávacieho procesu a knižničných služieb, nesprávny postoj žiakov k vzdelávaniu a knižnici**

➤ Účel využívania knižníc – viac možností odpovede

verejné knižnice: podobné výsledky ako v roku 2011

1. **požičiavam si knihy domov – 28,1 %** zo všetkých, 94,3 % z pravidelných návštevníkov
2. konzultácie k písaniu projektov na vyučovanie – 4,8 % zo všetkých, 16,2 % z pravidelných návštevníkov
3. prezenčné štúdium časopisov a kníh – 3,1 % a 10,3 %
4. návšteva podujatí – 2,7 % a 8,9 %

5. internet – 1 % a 3,4 %

6. čakám na autobus/vlak – 1,6 % a 5,3 %

7. pomáham ako dobrovoľník – 0,7 % a 2,2 %

Ďalšie dôvody: rozhovor s knihovníkom, stretávam sa s kamarátmi, reprografické služby, výber literatúry na recitačnú súťaž, na záchod, je tam teplo, len tak,...

školské knižnice:

1. **požičiavam si knihy domov** – 13,5 % a 74,6 %
2. konzultácie k písaniu projektov na vyučovanie – 2,9 % a 16,1 %
3. podujatia – 1,9 % a 10,7 %
4. pomáham ako dobrovoľník – 1,9 % a 10,4 %
5. prezenčné štúdium kníh a časopisov – 1,8 % a 9,7 %
6. čakám na autobus/vlak – 0,7 % a 4 %

iné dôvody: výučba, školský časopis,
prestávka, krúžok, reprografické služby,
rozhovor s knihovníkom – široký potenciál –
organizované krúžky, neformálne stretnutia...

- **Dôvody nevyužívania služieb knižníc –viac možností odpovede**
všeobecne, z hľadiska pohlavia, veku, typu navštevovanej školy, národnosti, veľkosti sídla, vzdelania rodičov, čitateľskej kultúry v rodine – čítanie v detstve, kniha ako dar v rodine, medzi rovesníkmi, využitia knižnice na vypracovanie samostatných zadaní z mimoučebnicových zdrojov

Dôvody nevyužívania služieb knižníc

Všeobecne:

1. **nemám čas – 28,9 %**
2. knihy si radšej kupujem – 23,34 %
3. **nechce sa mi – 19,04 %**
4. nemám rád knihy – 10,76 %
5. nevyhovuje mi, aké sú v nej knihy – 9,55 %
6. nevyužívam, ale možno začnem – 5,56 %
7. knižnica je príliš ďaleko – 4,66 %
8. neviem, kde je knižnica – 2 %

Využívanie služieb knižníc a mimoučebnicové informačné zdroje

Pýtali sme sa na frekvenciu zadaní z mimoučebnicových zdrojov, použitie informačných zdrojov pre takéto zadania, porovnali s využívaním služieb knižníc

- **frekvencia samostatnej práce s mimoučebnicovými zdrojmi** : veľmi zriedkavá, na všetkých typoch škôl, keby dostávali samostatné domáce úlohy z mimoučebnicových zdrojov častejšie, našli by si čas na návštevu knižnice

Využitie informačných zdrojov:

95,8 % – internet, preferujú ho vyššie vekové kategórie (17-roční), vyššie percento z nich nechodí do knižnice – dôvod: nedostatok času a nechúť

Závery

- výskum odkryl veľa problematických aspektov a otvoril veľa otázok:
- mládež vo veku 13 – 17 rokov využíva služby knižníc vo veľmi malej miere,
- aktívnejšie sú dievčatá,
- zreteľný vplyv na návštevnosť knižníc: vek a typ navštevovanej školy, čítanie v ranom detstve v rodinnom prostredí,
- malý vplyv: ostatné demografické charakteristiky, vzdelanie rodičov, zreteľný u rodičov s vysokoškolským vzdelaním (zaneprázdnenosť, nezáujem, ľahostajnosť, ignorovanie tejto témy, nedostatok informácií),

- ▶ minimálne vzťahy medzi knižnicami a vzdelávaním – integrovať knižnice a informačné zdroje do vzdelávania,
- ▶ posilňovať najviac využívané služby – požičiavanie dokumentov, venovať pozornosť aj ostatným dôvodom – komunikácia, socializácia, reprografické služby,
- ▶ potrebná je národná stratégia rozvoja čitateľskej gramotnosti naprieč rezortmi – najmä kultúry a školstva,
- ▶ vypracovať a podporovať vhodné nástroje podpory čitateľstva a čitateľskej motivácie pre jednotlivé vekové kategórie – **napr. vyhlásenie celoslovenskej čitateľskej súťaže, inej celoslovenskej aktivity – SAK**

- ▶ podporovať a rozvíjať spoluprácu rodiny, školy, verejnej knižnice na národnej, regionálnej i lokálnej úrovni,
- ▶ podporovať rozvoj čitateľstva v rodinách – výskumy, popularizácia a medializácia významu čítania smerom k rodičom,
- ▶ podporovať rodinné čítanie a rozvoj čitateľskej gramotnosti detí od útleho veku – spolupracovať so samosprávnymi krajmi, mestami a obcami ako zriaďovateľmi verejných knižníc a ZMOS napr. formou bezplatnej čitateľskej registrácie vo verejných knižniciach od narodenia dieťaťa až do jeho nástupu na povinnú školskú dochádzku –

projekt Staromestskej knižnice v Bratislave – Krok za krokom k čitateľstvu – od roku 2016 všetky novonarodené deti s trvalým bydliskom v mestskej časti Bratislava–Staré Mesto získavajú bezplatnú čitateľskú registráciu v Staromestskej knižnici; v roku 2017 sa k projektu pripojila i Krajská knižnica v Žiline, projekt rozšíriť na celé Slovensko a finančne verejným knižniciam kompenzovať príjmy za čitateľskú registráciu detí),

- ▶ podporovať integráciu nezávislého a samostatného čítania a služieb knižníc do vzdelávacích procesov. V spolupráci s MŠVVaŠ SR, zriaďovateľmi základných a stredných škôl (mestá, obce, samosprávne kraje) i samotnými školami zaradiť do učebných osnov minimálne 1. a 5. ročníkov základných škôl a 1. ročníkov stredných škôl povinnú návštevu verejných knižníc v lokalite umiestnenia školy – prezentovať možnosti využitia služieb verejných knižníc,
- ▶ podporovať intenzívny rozvoj školských knižníc.

Ďakujem za pozornosť